

tičke tendencije podvajale su rukovodstva i slabile Savez komunista Jugoslavije. Kritička upozorenja Predsjedništva SKJ i izvršnog biroa, pa i moja, naišla su na otpor frakcionaških grupa. Činjeni su pokušaji da se unese razdor u partijske redove. Zato je i moralo doći do oštre intervencije. Jer, to što su radili frakcionaši, više se nije moglo tolerisati. U protivnom, rizikovali bismo da se odnos društvenih snaga opasno pomjeri na štetu socijalizma i samoupravljanja, kao i bratstva, jedinstva i ravnopravnosti naroda Jugoslavije i da se naše društvo nađe u ozbiljnoj krizi.

Tako je i došlo do 21. sjednice Predsjedništva SKJ i do svih onih mjera koje su nužno uslijedile, uključujući i Pismo. Pokazalo se da je SKJ imao dovoljno snage da, oslanjajući se na radničku klasu i ostale socijalističke snage društva, otkloni opasnost od antisocijalističkih tendencija i da uspostavi jedinstvo svojih redova na klasnim osnovama. Međutim, moram da kažem da je frakcionaško djelovanje u nekim sredinama nastavljeno i poslije te sjednice.

Uzroci frakcionaštva su višestruki, ali glavni uzrok je borba za vlast. Idejna neslaganja su vrlo čest elemenat frakcionaštva. A onda nebudnost prema klasnom neprijatelju i slab rad rukovodećih foruma, zatim razni kompromisi, liberalizam, itd.

Iz historije naše Partije, iz historije radničkog pokreta uopšte, znamo da je frakcionaštvo izbijalo na površinu uvijek kada je avangarda gubila svoju jasnu idejnu orijentaciju i svoju organizacionu i akcionu sposobnost. A tada bi uvijek počinjala da gubi i vezu sa radničkim masama.

Kritičkim analizama koje smo izvršili na raznim sjednicama vodećih organa SKJ, formulisanjem ciljeva ustavnih promjena, Pismom, Platformom za Deseti kongres, jačanjem klasne suštine Saveza komunista u svakodnevnoj političkoj praksi, odlučnom i istrajnom borbom za učvršćenjem jedinstva naših redova i jedinstveno djelovanje organizacija i foruma Saveza komunista – mi smo ipak razbili frakcionaštvo. Obnovili smo, razvili i dopunili idejnu i političku platformu borbe SKJ u skladu sa izmijenjenim uslovima i na taj način dali smo jasne odgovore na niz otvorenih problema u našem društvu. Time smo učinili kraj kolebanjima u pogledu politike i zadataka komunista i dali im jasan idejni i politički pravac borbe u narednom periodu. I upravo to nam je omogućilo da razbijemo frakcionaštvo i da ponovo učvrstimo jedinstvo SKJ. U tome su krupnu ulogu imali i centralni komiteti SK republika, odnosno republičke i pokrajinske partijske organizacije. Iz redova SKJ su odstranjeni mnogi frakcionaši, oportunisti i kolebljivci.

U nekim sredinama, međutim, oživljava ponovo takozvana centralističko-unitaristička frakcija. Ali svima takvima treba jednom zauvijek da bude jasno da su unitarističko-centralistička, nacionalistička i liberalistička shvatanja i tendencije ono što naša platforma odlučno odbacuje.

Ako želimo da naš Savez komunista bude idejno i politički monolitan i snažan u akciji – a to hoćemo i to traži radnička klasa – onda moramo i dalje biti budni i odlučni, i ubuduće onemogućiti svaki oblik frakcionaštva, bolesti koja je u našem SKJ jedno vrijeme uzela prilično maha. To danas, kada je naš kurs jasan, lakše možemo da činimo nego juče. Jednom riječju, za frakcionaše nema, niti smije biti mjesta u Savezu komunista.

Jugoslavija je demokratska zemlja i naš Savez komunista je demokratska, revolucionarna, politička organizacija, ali za neprijatelja naše revolucije i socijalističkog samoupravljanja – nema demokratije. Zato ćemo istrajati u odbrani klasnog karaktera naše socijalističke demokratije, kao izraza i oružja vodeće uloge radničke klase i svih ostalih progresivnih snaga društva.

Ojačano klasno-revolucionarno jedinstvo SKJ snažno se potvrdilo na nedavno održanim republičkim kongresima i pokrajinskim konferencijama. Na tim skupovima došli su do izražaja istovetni stavovi o osnovnim pitanjima politike i ideologije. To je pravi izraz stvarnog jedinstva koje je u Savezu komunista, u sadašnjoj etapi naše revolucije, učvršćeno na kursu jačanja socijalističkog samoupravljanja. Jedinstvo je ostvarivano u širokoj akciji, na demokratski način.

Još jednom se pokazalo od kolikog je značaja ostvarivanje demokratskog centralizma na lenjinskom principu – najšira demokratija u kreiranju politike, najčešće jedinstvo u njenom sprovođenju. Za našu partiju to i ubuduće ostaje osnovni princip – kad većina donese odluku na osnovu široke, demokratske diskusije, manjina je mora prihvatiti. Članovi Saveza komunista mogu se i ne slagati u nekim konkretnim stvarima, ali kada se jednom, demokratskim putem, donese odluka, iz koje stoji većina, onda su svi obavezni da učestvuju u njenom ostvarivanju.

Kad god smo zanemarivali osobine komunista, slabio je njihov uticaj u narodu. To se dešavalo kad god bi isključivo lični interesi počinjali da djeluju na svijest i ponašanje komunista, kada bi oni zaboravili da su vojnici revolucije, kada bi se počeli zanemarivati i potiskivati ideali koje smo ispisali na našoj zastavi. U takvim okolnostima i uticaj komunističkog primjera slabio i tamni.

I danas moramo postaviti pitanje: kakve vrline moraju imati komunisti? Prije svega, to je prednjačenje u borbi za socijalističko samoupravljanje, u razumijevanju uslova, suštine i stvarnih tokova naših revolucionarnih kretanja. U isto vrijeme to podrazumijeva njegovanje ličnih kvaliteta kojima su se komunisti uvijek odlikovali, kao što su skromnost, poštovanost, nesebičnost, zalaganje za pobjedu svega onoga što je napredno i humano. Komunisti, takođe, mora biti svojstvena samokritičnost i principijelno učešće u borbi mišljenja. Svoje riječi on mora da potvrđuje djelima. Ja ne smatram za komunistu onoga koji se na riječima slaže sa odlukama, a na djelu radi suprotno, kao što je u nas, jedno vrijeme, bilo dosta slučajeva.

Svaki pravi komunist mora djelovati stvaralački i mobilizatorski, mora se kao revolucionar boriti za napredak našeg socijalističkog društva. Ko za to nije spreman, nije mu ni mjesto u Savezu komunista. To važi pogotovo za one koji su na rukovodećim funkcijama. Ja i ovoga puta ističem ono što sam posljednjih godina više puta kazao, da je našoj radničkoj klasi, našim narodima, našoj revoluciji, prije svega, potreban jedinstven i snažan Savez komunista, partija revolucionarne akcije. Mi imamo više od milion članova SKJ. Ali, ja sam uvijek smatrao da za jednu revolucionarnu partiju nije presudan broj, već njena čvrstina, kvalitet, jasna idejno-politička linija i sposobnost da za to obezbijedi podršku klase i naroda kako bi se sprovela u život.

Iz referata podnesenog na X kongresu SKJ Josip Broz Tito, »Referati sa kongresa KPJ i SKJ«, Sarajevo, 1980

tito u književnosti

milan kovačević

U ličnosti, životu i delu Josipa Broza Tita naš narod je nesumnjivo najpotpunije u svojoj celokupnoj istoriji dobio velikana koji odgovara njegovoj, iskonskoj i vekovnoj, idealnoj slici o moralnoj i stvaralačkoj vrednosti čoveka. To je, u malo reči, maštovita slika o ličnosti koja u svom karakteru iskovanom u radu i životnoj borbi, raspolaze svim registrima čovečnosti i mudrosti i poseduje maksimalnu sposobnost i spremnost da ih u svakom trenutku nesebično stavi na raspolaganje narodu. Naše narodne umotvorine pune su kazivanja o pojedincima poniklim iz običnog naroda koji svojim neustrašivošću, dovitljivošću i iznad svega ljudskošću, što sve zajedno pridobija i samu sreću i sudbinu na njihovu stranu, dolaze do velike časti i ugleda, što se, po pravilu, prenose i na njihov narod i zemlju, pretaču u vekovečnu kažu i služe kao uzor drugim narodima i budućim pokolenjima. Trezveni realizam podruka sa dalekovidnošću, odlučnost udružena sa dubokom osećajnošću, misaonost i maštovitost prisutni u ravnoj meri, uz mnoštvo drugih, osobina nezaobilazni su atributi takve osobe u narodnom verovanju. U ličnosti druga Tita, kao i u istorijskoj ulozi koju je on odigrao, kao da se taj starodavni pučki san ovaplotio. Tu je činjenicu najpregnantnije iskazao stvaralac, i sam satkan od izvornog narodnog duha, Branko Ćopić kad je povodom smrti drugar Tita rekao za njega da je »neustrašivi div koji je došao iz narodne bajke da izvrši veliko delo oslobođenja i opet se vratio u nju«.

Razume se, ovakve pojedince koji se poklapaju sa arhetipskim predstavama naroda o pravoj ljudskoj veličini, ne mogu dati »obična mirna vremena«, razdoblja »bonaca« i svakidašnjeg protoka životnih potreba i funkcija. Nužno je da se splete i sretno bezbroj okolnosti da bi vekovečne dubinske težnje naroda izbacile na pozornicu istorije jednog njenog poslanika takvih razmera i kova. U tom smislu zvuče apsolutno prirodno i osmišljeno reči iz davne poeme Radovana Zogovića: »Tita je stvorio u gnjevu, u čežnji stvaranja – titan narod i borba mati«. Naši narodi, naša narodnooslobodilačka borba, revolucija, nepokolebljiva opredeljenost njegovog najprogresivnijeg dela – Komunističke partije – na borbu protiv okupatora i za socijalistički preobražaj, stvorili su u divovskom grču rađanja novog društva, u scenografiji evropske i svetske noći, u sudaranju prošlog i budućeg, uz bezbrojna odricanja i najsкупlje žrtve – ovakvu svetlu i plodonosnu ličnost. I to odmah izrazili poletno i smelo – pesmom:

»To je nama naša borba dala

Da imamo Tita za Maršala«.

Potpuno je prirodno i nekako duboko ljudski razumljivo što je o drugu Titu prvo progovorila jednostavna narodna pesma. Zagrnuta od osećanja, razigrana i spontana, ona je svojim necelomudrenim jezikom i neposrednim naivnim doživljavanjem sveta, skromnim, ali sugestivnim sredstvima, u ritmu koračnice i kola, bez ustezanja izrazila duboke istorijske istine – da bi na isti način i istim putem došla do potresnih anticipacija i proniknuća kao što su oni u stihovima:

»Druže Tito, jagodo iz rose

Sa tobom se narodi ponose«.

Ničući na još zadimljenim zgarištima, na streljštima, na budućim slobodštima, na poselima, sastancima, u samoj borbi, u odahu između dva juriša, narodna pesma je ovde u dvostihu začudne liričnosti i slikovitosti, umela da izrazi celo složeno značenje istorijske uloge i važnosti druga Tita. Ova i druge slične pesme su pune svežine i nežnosti, razigranosti i ljupkosti, slobode i mladalačkog, što zapravo nije nikakvo čudo jer ih je stvarala sama devojačka i mornačka mladost projektujući u njih sve svoje raspevane nade i verovanja u život otet i osvojen od brodoloma u istorijskoj olujnoj noći – zahvaljujući u prvom redu kormilarstvu i pregalaštvu vojenog vođe. Narodna pesma nesustalo prati svog Maršala u svim kasnijim fazama njegove delatnosti, zamislila i poduhvatima. Prva ih prihvata, tumači i prenosi. Nadahnuta nadahnjuje. Ona stoji uz njega i u najtežim trenucima sudbonosnih odluka – »Druže Tito, šajkaču nakrivi / Dok su tvoji proleterci živi« – i nepokolebljivo mu iskazuje svoju odanost, priznanje i ljubav:

»Tito nam je naše najmilije

Tito nam je srce od Partije«.

Umetnička književnost sa svojim obavezama na akribiju, dokumentarnu verodostojnost, višedimenzionalnost i slojevitost, našla se, međutim, pred znatno složenijim zadatkom. Istorijske ličnosti nadprosečnih dimenzija nikad nisu bile najzahvalnija tema literature. Nužnost distance radi boljeg sagledavanja ovde se čini izrazitija nego u drugim slučajevima. Mogućnosti nedomašaja su znatno pojačane, odgovornosti umnožene. Srećom na samom početku rađanja književnosti o drugu Titu došlo je do koliko čudesnog toliko logičnog (jer je naša borba privukla na svoju stranu sve stvaralačke individualnosti naroda) susreta dvaju komplementarnih ljudskih i stvaralačkih sudbina – pesničke i državničke. Reč je o Vladimiru Nazoru i njegovom kongenijalnom nadahnuću i doživljaju kako naše borbe tako i njenog vođe. Vladimir Nazor je iskristalisanom mudrošću i stradalničkom iskustvom starog barda, zahvaljujući svom herojskom činu neposrednog učešća u njoj, genijalno uočio svojevrsni martirizam naše Narodnooslobodilačke borbe, kao i neuporedivi pobedonosni ikarizam njenog vođe. Sve kao da se, bilo protiv njega i nje urotilo – otkriva nam »Tito« »Naprijed« u esencijalnom pesničkom sažimanju stvarnosti i istorije – i ljudi i stihija i nadprirodne utvarne inkarnacije entropije i nazatka – sve osim volje, silne, vere u svoju stvar i žudnje za – slobodom, uspravim, čovečnim življenjem i životom. U bezmalo skulptorskom otelotvorenju na način Mikelandela ili Torvaldsena, u antičkoj srezanosti stihova i strofa, rečima koje kao da su otkinute iz samog našeg krša, izvađene iz zemlje zajedno sa korenjem i lišćem, Vladimir Nazor u krupnim silovitim potezima kao da slika gigante u borbi sa prvotnim hao-

som – daje reljefnu i umetnički savršeno istinitu evokaciju pobjedničkog puta naše revolucije. U samo tri freske ogromnih razmera, u samo tri upečatljiva i dramatična prizora. Kao što je naša borba uzdignuta u nadljudsko i legendarno zahvaljujući preteškim uslovima u kojima se začela i odvijala, tako se i lik druga Tita prirodno uzdiže u tu sferu u Nazorovom poetskom triptihu. To je ujedno umetnički najskladnije i najpunije sadržajima i značenjima pesničko ostvarenje starog pesnika koji je njime, kao i svojim odlaskom u narodnu borbu, zapravo očigledno dokumentovao gde se nalaze i začinju istinski vredna i neponovljiva ostvarenja.

Već pomenuta poema Radovana Zogovića, nešto malo osiromašena potrebom za ubojnošću i agitovanjem – »Pjesma o biografiji druga Tita« – uz ostale vrednosti u koje nesumnjivo spada i sugestivni ritualno-sakralni ton poeme – uspela je takođe da izvuče neka od primarnih značenja ovog istorijskog neprevaziđenog velikana, da ucrtu u mapu naše kolektivne čitačke svesti zajedničke »kote« doživljavanja Titovog lika:

»Piši...

O majci Mariji, Kraljevičkom doku...

O suzi što je vidjeh u Titovom oku...

Ta »suza u Titovom oku«, zapamćena i u sećanjima i susretima, pokazuje jednu drugu bitnu osobinu ove ličnosti – Titovu nežnost, dobrotu i osećajnost koje mu književnost, poezija u prvom redu, ovim putem uzvraća. Ova inspiracija bogato će se raspevati u kantileničnim, zašaptanim katekizama Slobodana Markovića u pesmi »U Titovoj rodnoj kući«. Zavičaj i kolevka, »kolevčica«, koji su odnijeli velikog čoveka postaju razlog velike nežnosti i duboke zahvalnosti. Srodna po nadahnuću i ostvarenom efektu je i pesma Dušana Radovića koja brižno bdi nad snom nesebičnog pregaoća ljubomorno pazeći da se on – »od rada odmori.«

Ova karakterna osobina našeg besmrtnog vođe, tog »živog instinkta naše revolucije« i svetionika koji neumorno osvetljava njen put u beskraj, naročito je izražena u dva bliska književna žanra – jednom što se popularno naziva »dečja književnost«, a stvaraju je odrasli pisci za decu i drugoj koja je stvarno dečja, koju pišu sama deca. Oba za srodna nadahnuća bogato su se odazvala na izazov Titovog ljudskog i istorijskog lika. Pesma Mire Alečković uspostavila je srećno dvoglasje sa narodnom u čuvanju uspomene i pijeteta na »velike dane«, postala svojevrsna himna naše revolucije i Titove epohe. Pero Zubac u zbirci »Tito je naš drug« prisnim prisvajanjem druga Tita od strane mališana, skida sa njegovog lika veo legende, a istovremeno otvara put u jednu novu nadograđenu pronicljivim tumačenjima »zašto Tita vole deca?« Odgovor na to pitanje daju pesme i lirski zapisi što ih o svom omiljenom junaku nepresušno pišu sama deca. Ova štiva plene neposrednošću i razigranošću kao i narodna pesma, u njima je Tito uvek besmrtno prisutan, kao i svi junaci dečje mašte što je i razumljivo kad je reč o čoveku koji je još za života ušao u dečje snove. Titov život i lik je u našoj zemlji postao izvor dečjeg nadahnuća, dečjeg doživljavanja sveta na identičan način na koji su to ljubav, materinstvo, sloboda, domovina, mir, mladost, lepote prirode i zavičaja. »Dečja usta« smelo kazuju kako istine od trajne vrednosti kao što je ona jednostavna – Tito je Tito – do slikovitih i razmaštanih snoviđenja ili neočekivanih zaključaka svojstvenih samo slobodnom dečjem duhu. Nesumnjivo da će ta literatura trajno služiti kao svojevrsno osvežavajuće nadahnuće ozbiljnoj književnosti i produbljenom proučavanju kako ovog lika, tako i njegovog simboličkog značenja u psihologiji dečje duše.

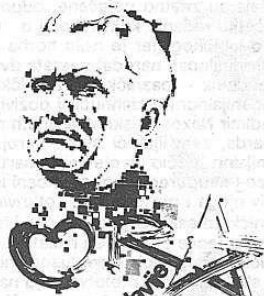
Nekonvencionalan pristup ovoj temi dao je krupne pesničke rezultate i kod pesnika modernog i inovacionog poetskog proseca. Branko Miljković svojom baladičnom orkestracijom stihova satkanih od samih »prejakih reči« lišenih tiranije »opštih mesta«, upečatljivo, aforistički, prikazuje smisao Titovih ideja, njegove istorijske misije, kao i lepotu i doseg njegovih poruka, reči. »Kad govori kao da zvezde padaju.«

Oskar Davičo u svojoj knjizi »Reči na delu« kroćenjem stihije svog ponekad prenabujalog stiha nastoji i uspeva da prenese esencijalne vrednosti, baštinijene od velikog revolucionara.

Pomenuli smo samo neke pojedinačne rezultate naše poezije, na sličan način moglo bi se i moralo govoriti o ostvarenjima Otona Župančića, Mirka Banjevića, Ace Šopova, Dušana Kostića i brojnih drugih.

U proznom stvaralaštvu ova svetla ličnost koja je nadvila svoje vreme ređe se pojavljuje u funkciji neposrednog učesnika. Najčešće je reč o dejstvu i uticaju njegove istorijske pojave u životu pojedinaca i masa. Tu tendenciju je najekspresivnije doneo Jovan Popović u svojoj pripovetci »Pinki je video Tita«, gde je reljefno i umetnički dokazano pokazan smisao ovakvih ličnosti u životima jednostavnih ljudi. Samo susret, prosto viđenje sa njima u stanju su da osmisle ceo jedan ljudski život, čak da iz same smrti odzumu element apsurda. Za takve ljude oni predstavljaju bitnu stepenicu na putu u sopstveno samoostvarenje i ljudsku veličinu.

Neponovljivi Čopić i ovde uspeva da tananim umećem uplete u svoje pripovedanje – u priči »Mrvica brani komandanta« – jednostavnost i ljudskost Titovog karaktera.

XII Smotra sporta i kulture ORA Jugoslavije Pešić 17-19. 87.9.

Zanimljiv detalj nalazimo u romanu »Razvođe« Čeda Vukovića gde se Tito, tačnije njegova slika, posmatra očima čoveka koji je skrenuo sa pravog puta i koga to viđenje baca u veliku i trajnu zabunu. Uobičajeni kvalifikativ Titovog lica kao što su dobroćudnost, toplina, ovde su zastveni samo strogim hladnim sjajem čelično plavih očiju koje enigmatično motre. Kao da vidimo Tita sa istorijskog anti-ibeovskog Plenuma CK kad slušajući govorenje dojučerašnjeg saborca koji je izgubio veru i hrabrost, uzbuđeno šapuće: To je izdaja... izdaja naroda... partije... borbe...

Poseban osvrt zaslužuje bogata letina pesničkih ostvarenja povodom Titove smrti. Tragično teški trenuci inspirisali su stvaraoce da se produbljeno zamisle nad značenjem Titove pojave kako u našoj savremenosti, tako i za istoriju, a ponajvećma možda za budućnost. Jezgrovito, u duhu sveopšteg narodnog osećanja i jezika – to će najpregnantnije izreći Aleksandar Sekulić u pesmi »To majka više ne rađa.« Kratko i tačno. Tako govore narodi, pesnici i deca. Tako se i govori.

»Iz nas je došao čovek« – poručuje nam Dragomir Brajković u trenutku pitkijskog zanosa i pronicanja u tajnu narodnog velikana. Josip Sever stavlja akcenat na istorijsko antidogmatsko »Ne« orvelovskoj mori ideologije staljinizma i Velikog Brata. Jakov Grobarov peva »reč koja je na izvoru dobila krila.« Adam Puslojić Titovim imenom imenuje večnost.

»Pesniče, znaš li svoj dug?« kao da čujemo davno dramatično pitanje Otona Župančića i kao da slušamo složni mnogostruki potvrdni odjek.

Jugoslovenska književnost pokazala je u tom trenutku da je shvatila svog velikana, da je svesna šta mu duguje i da mu taj dug nikada ne prestaje da ga oseća – ne prestaje da vraća.

82

na stranama 210 i 212. likovni prilozi dragana višekruna

FESTIVAL JUGOSLOVENSKE POEZIJE

SMEDEREVO

SMEDEREVSKA PESNIČKA JESEN

11300 SMEDEREVO, Trg Republike 5 – Telefon (026) 22-678
Poštanski pregradak 118 – Žiro račun SDK 63200-678-1492

Šavet XV Festivala jugoslovenske poezije
»Smederevska pesnička jesen«

koji se, pod pokroviteljstvom RO »Dunav«, održava od 18.- 26. oktobra 1984. godine u Smederevu, O b j a v l j u j e

K O N K U R S

za najbolja pesnička ostvarenja pod geslom
»S U N C E U Č O V E K U «

Deset autora, čije pesme, po oceni žirija, budu ušle u uži izbor za glavnu nagradu, stižu pravo učestvovanja na centralnoj priredbi Festivala »Sunce u čoveku«. Autoru najbolje pesme biće dodeljena nagrada »ZLATNA STRUNA«, koja se sastoji od povelje, skulpture i novčanog iznosa od 20.000 dinara. Uz glavnu, biće dodeljene i tri nagrade publike od 5.000, 4.000 i 3.000 dinara.

Na konkurs se mogu poslati najviše dve pesme, pod sledećim uslovima:

-da su napisane na jednom od jezika naših naroda i narodnosti (sa prevodom na srpskohrvatski, u koliko pesnik ne stvara na tom jeziku);

-da nisu objavljivane;

-da nisu duže od 40 stihova.

Pesme, u po četiri primerka i pod obaveznom šifrom, dostaviti na adresu: »Smederevska pesnička jesen« (za konkurs), 11300 Smederevo, poštanski pregradak 118, sa rešenjem šifre u posebnom kovertu.

Konkurs je otvoren do 10. septembra 1984. Završni dani Festivala su 25. i 26. oktobra, kada će, na centralnim mitinzima poezije »Sunce u čoveku« i »Izvor žive reči« biti saopšteni rezultati konkursa.

ŠAVET »SMEDEREVSKE PESNIČKE JESENI«